

quia etiam hoc pactum habet illam debilitatem (ut sic dicam) ex juris civilis efficacia, quam juramentum vi sua non tollit, neque enim hoc est necessarium ad veritatem ejus; neque etiam tollitur per speciale jus civile aut canonicum, quia nullum extat quod hoc declareret, sed tantum quod juramentum illud obliget. Respondetur, ex differentia data, facile intelligi esse valde disparem rationem. Nam quando contractus in se est irritus, persona est inhabilis, et consensus inefficax; quando vero contractus in se validus est, et solum per jus civile improbat, tunc persona est habilis, et consensus efficax, et ideo potest juramentum partim vi sua, partim adminiculo alterius juris civilis, vel potius juris gentium, confirmare talem contractum, conferendo illi perpetuitatem et actionem. Quia hanc vim habet juramentum circa quemcumque contractum naturaliter validum, imo et circa promissionem simplicem saltem acceptatam, ut supra visum est. Neque propterea necessarium est dicere, per tale juramentum quasi abrogari, vel impediri leges civiles improbantes talem contractum, sed dicendum est, tunc per unam viam juramentum conferre contractui firmitatem, quam leges civiles per aliam viam illi negant. Tales enim leges non auferunt quasi substantiam illius contractus, nec faciunt illam incapacem firmitatis juramenti, sed tantum negant illi suam firmatatem, et suum jus civile, et ita non impediunt quominus a juramento aliam accipiat, ut sic. Quapropter in hac parte nullum mihi superest dubium, nec difficultas.

14. Propter priorem autem partem de pacatis omnino nullis et irritis, dixi, hunc dicendi modum speculative et in universalis esse probabilem: nam in applicatione ejus ad proxim et ad casus particulares, magna est necessaria prudentia et moderatio. Maxime vero in casibus c. *Quamvis pactum*, et c. *Cum contingat*, et Auth. *Sacramenta puberum*, in quibus adeo receptum est, in eis confirmari contractus ratione juramenti, ut in consulendo et jucundo non videatur tutum contrarium opinionem sequi, ut etiam Covar. supra censem. Et ideo nonnulli etiam dicere tentarunt contractus minorum, filiarum, et uxorum, de quibus illi textus loquuntur, non esse omnino irritos et nullos per jus civile, sed solum improbari tanquam rescindendos ad petitionem ejus cuius favori consultitur, non tamen esse ita nullos, quin a principio suam naturalem obligationem inducant, ideoque juramentum

illis additum confirmatorium esse. Sed hoc communiter non recipitur a jurisperitis, nec potest a nobis nunc examinari de singulis contractibus in particulari, quia esset res valde prolixa, et extra nostrum institutum, cum ad materiam de justitia et de contractibus pertineat. Potius ergo in hac parte supponendae sunt communiores sententiae de nullitate illorum contractuum, et videndum an in illis, vel in quocumque alio irrito per jus civile possit defendi et sufficienter fundari ac explicari, quomodo tales contractus confirmentur juramento.

CAPUT XXIX.

RESOLUTIO SUPERIORIS QUÆSTIONIS, ET QUOMODO JURAMENTUM CONFIRMARE POSSIT CONTRACTUM IRRITUM.

1. *Pactum irritum duobus modis firmari potest.* — Pro decisione hujus controversiae, advero, duobus modis posse intelligi pactum aliquod, alias per legem irritum, firmari juramento, uno modo directe ac formaliter, alio modo indirecte, et per quamdam consecutionem; seu aliter, uno modo posse firmari contractum quoad vinculum seu valorem suum; alio modo solum quoad effectum, ita ut ratione juramenti alia via fiat totum id, quod per contractum ipsum, si esset validum, fieri posset, quamvis revera contractus ipse nunquam in se validus fiat. Dici ergo potest, contractum hujusmodi non ita confirmari juramento, ut in se validus fiat, saltem directe et formaliter; nihilominus tamen confirmari indirecte saltem quoad effectum, maxime in ordine ad forum conscientiae. Priorem enim partem videntur efficaciter probare fundamenta adducta pro secunda sententia, quæ (ut dixi) valde probabilis est; nihilominus tamen si secunda pars convenienter explicitur et probetur, videtur sufficiens ad expedienda dubia, quæ in foro conscientiae ex hac controversia oriri possunt, sive auctores primæ opinionis in hoc sensu suam sententiam intellexerint, sive non.

2. *Confirmatio indirecta quot modis fiat.* — Duobus autem modis possumus explicare hanc indirectam confirmationem contractus. Unus est, ut juramentum illud non intelligatur immediate cadere in contractum, sed in aliam promissionem illi conjunctam, et illam confirmare, et ex illa confirmatione sequi omnem moralem effectum, qui ex contractu valido

CAP. XXIX. QUOMODO JURAMENTUM CONFIRMARE POSSIT CONTRACTUM, ETC.

615

secutus fuisset, et ideo dici contractum confirmari indirecte et in effectu. Alius modus est, si contingat juramentum immediate cadere in promissionem ipsam per legem irritam in favorem tantum promittentis, et absque turpitudine rei promissæ, vel promissarii, tunc juramentum noui facere ut promissio obliget, et ita semper esse per se stans, nihilominus tamen tam firmiter obligare, ac si caderet in promissionem validam, et eosdem habere effectus, et ideo dici confirmare indirecte contractum. Prior modus videtur solidior et generalior, et ideo prius de illo dicemus. Et postea videbimus an secundus interdum sit necessarius et verus.

3. Ad priorem igitur modum explicandum, distinguenda sunt duo in his contractibus, quæ juramento supponuntur. Unum est contractus, ut venditio, alienatio, etc. Aliud est promissio non contraveniendi. Hæc distinctio patet ex Authent. *Sacramenta puberum*, ibi: *Super contractibus non retractandis*, et ex cap. *Cum contingat*, ibi: *Ne ulterius contraveniant*, scilicet alienationibus, quæ prius commemoratae fuerant. Ex his enim verbis et iuribus colligitur, tale juramentum immediate cadere super promissionem non contraveniendi, et non proprie super contractum ipsum. Nam expresse dicitur in d. c. *Cum contingat*: *Ne ulterius contraveniant proprio juramento firmando*. Et eodem sensu dicitur in Authentica: *Sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis*; sunt ergo juramenta immediate de non revocandis contractibus. Ratione item ostenditur hoc esse necessarium, quia contractus fit de præsenti; ergo de illo ut sic non fit juramentum promissorium, quod in futurum inducat obligationem, sed ad summum fieri poterit assertorium, quod solum obligabit, ad vere et ex animo contrahendum, quantum est ex se. Illud autem juramentum, nec illa intentione ordinarie fieri videtur a contrahentibus, nec per se induceret obligationem in futurum, et consequenter propter illius veritatem non oporteret aliquid addere contractui, ut in futurum servando. Supponitur ergo illud juramentum esse vere promissorium; merito ergo dicitur cadere immediate in promissionem de futuro, quæ ibi non potest esse alia, nisi non contraveniendi contractui.

4. Cap. *Quamvis pactum*. — *Juramentum promissorium debet cadere in aliquid futurum.* — Dices, distinctionem hanc non recte accommodari ad c. *Quamvis pactum*, nam ibi nulla

fit mentio talis promissionis, sed pactum ipsum dicitur firmari juramento, ut patet ibi: *Si tamen juramento, non vi aut dolo præstito, firmatum fuerit, omnino servari debet*, etc., per quæ verba significatur pactum ipsum juramento firmari. Respondeo, etiam ad casum illius textus optime accommodari distinctionem datam, imo esse necessariam, quia renunciants alicui rei non potest aliter renunciationem firmare juramento, nisi jurando non contravenire renunciationi factæ, quia nihil amplius facere potest ex parte sua is qui renunciat; juramentum autem illud promissorium (ut ostensum est) debet cadere in aliquid futurum distinctum a renunciatione præsenti, quod nihil aliud esse potest, nisi non contravenire. Quod optime declaratur ex c. *Ad audientiam*, de Iis quæ vi, ubi qui sub juramento promisit resignare beneficium, et juramentum illud implevit, illud repetere permittitur, non obstante præstito juramento, quia non ad non repetendum, sed ad resignandum tantummodo tenebatur. Aliud est ergo jurare resignare in futurum; aliud vero est jurare non repetere quod resignatum est, vel actu resignatur, et hoc est resignationem juramento firmare. Quod etiam in jure vocatur abjurare talem rem, scilicet beneficium, vel ecclesiam, ut habetur in c. *Abbas*, de Iis quæ vi; et similiter in c. *Ad aures*, eod., dicitur renunciatione confirmari juramento, quando renunciationi adiungitur juramentum de non repetendo, ut *Glossa exponit*. Igitur in eodem sensu loquitur c. *Quamvis pactum*, et potius inde sumitur argumentum, quod firmitas hæc pacti sit quasi indirecta mediante juramento non revocandi; quanta vero sit hæc firmitas, explicandum superest.

5. Secundo ergo supponendum est, quod licet hujusmodi pacta, de quibus agimus, sint irrita, et jure civili reprobata, promissio illa non contraveniendi aut non repetendi non est per easdem leges reprobata, nec irritata. Ita sumitur ex Abate, in c. *Cum contingat*, de Jurejur., n. 6; Jas., in Auth. *Sacramenta puberum*, n. 52, et ex aliis supra allegatis. Et potest etiam sumi ex l. 1, C. Si adver. vend., ubi agens Imperator de simili promissione juramento firmata, inquit: *Neque perfidiae, neque perjurii me auctorem tibi futurum sperare debuisti*. Ubi pondero particulam, neque perfidiae, quæ plane supponit non solum juramentum, sed etiam promissionem obligare. Secundo probatur ratione, quia in his legibus, de quibus tractamus, non explicatur talis pro-

hibitio, sed præcise invalidantur tales contractus; ergo non sunt extendendæ ad novam prohibitionem, vel irritationem rei omnino distinæ, cum lex illa quoad hanc partem sit odiosa et restringenda. Secundo, lex hujusmodi, quatenus fertur in favorem debitoris, est privilegium illi concessum; sed per concessionem privilegii concessi intuitu privati commodi non prohibetur quis illi renunciare, nisi exprimatur in ipsa lege; ergo talis lex non prohibet quin possit renunciari. Sed promissio non repetendi nihil aliud est quam renunciatio privilegii; ergo non est reprobata per talem legem. Tertio argumentor a simili, ex d. cap. *Ad nostram*; nam qui jurat renunciare, non jurat non repetere, si renunciat; ergo qui prohibet vel impedit renunciare, seu præcipit non renunciare, non ideo præcipit repetere, si renunciet, et consequenter nec prohibet promittere non repetere, neque revocare, quantum est ex se. Et eadem ratione lex irritans contractum non irritat promissionem non contraveniendi, maxime quando in contractu ipso non intervenit peccatum, sed tantum renunciatio quædam privilegii concessi. Constat igitur promissionem illam, obligacionem saltem naturalem producere, quia est justa, et de re licita, et nulla lex illi resistit.

6. Cap. Cum contingat. — Contra hoc vero objici potest d. cap. *Cum contingat*, ibi: *Etsi mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones*. Ergo promissio, quæ ex illo consensu procedit, non inducit obligationem. Confirmatur maxime in casu minorum, quia omnes obligations et paeta minorum sunt nulla ipso facto, si sine auctoritate tutoris fiant; ergo et illa promissio. Confirmatur secundo, quia si talis promissio obligaret, etiamsi non adhiberetur juramentum, non posset talis persona in conscientia recedere a contractu, neque rem in judicio postulare, quia ageret contra fidem datam. Consequens est falsum, quia dicta jura videntur supponere, necessarium esse juramentum, ut inde obligatio oriatur. Item alias sola illa obligatio promissionis, et renunciatio proprii juris et privilegii sufficeret ad confirmandum contractum, quod est alienum a mente jurium, et Doctorum omnium.

7. C. Cum contingat explicatur. — *Quomodo sint nullæ promissiones minorum*. — Ad c. *Cum contingat*, respondeo loqui de consensu in contrahendo, verbi gratia, in renunciando, alienando, non in promittendo non contravenire;

nam loquitur, *juxta legitimas sanctiones*, ut dicitur in texu; leges autem dicunt, in contractu mulieris, verbi gratia, alienantis fundum dotale, ipsius consensum nihil proficere, *quominus ei detur in rem actio*, ut habetur in Authent. *Sire a me*, C. Ad Velleian. Ad confirmationem nego, omnes promissiones minorum esse nullas quoad obligationem naturali, donec irritentur. Imo nec de obligationibus et promissionibus factis ab impuberis, id est verum, donec irritentur, juxta dicenda infra de Voto; et videri potest Covar., in 4, p. 1, § 1, n. 4; Sanc., lib. 6 de Matrimon., disp. 38, q. 2. Ad confirmationem secundam, concedo solam promissionem non contraveniendi acceptatam sufficere, ut in conscientia teneatur quis illam servare. Non est tamen illa obligatio per se tam firma et immutabilis, sicut juramento firmata, nec fortasse inducit obligationem civilem, nec in externo foro admitteretur actio, vel exceptio ratione illius tantum, quia licet non sit irritata per leges, illarum fini et effectui derogare videtur; et ideo non est eadem ratio de illa nude sumpta, vel juramento vestita.

8. Tertio, ex his concluditur, juramentum, quod addi solet his pactis per leges irritatis in favorem jurantium, quatenus immediate cadit super hanc promissionem non retractandi, confirmatorium esse per se ac directe illius naturalis obligationis, quam præducit dicta promissio. Nam illi obligationi morali et quasi humanæ fidelitatis vel justitiae addit suam, quæ divina quodammodo est, quatenus Deum respicit, et ita promissio illa redditur omnino firma, quia juramentum illud excludit omnia media, quibus jure vel facto posset rescindi. Quia vero hæc promissio distincta est a contractu irritato per legem (ut nos ostendemus), ideo formalis confirmatio promissionis non est directa et formalis confirmatio pacti, ut constat, quia a diversis non fit illatio, et quia contractus habet speciale nullitatem, cui videtur repugnare confirmatio. Igitur explicandum superest, quomodo hæc confirmatio redundet in ipsum contractum.

9. Quarto ergo addi potest, contractum quidem in se nunquam formaliter confirmari tali juramento, quoad effectus autem, præcipue ad forum conscientiae pertinentes, confirmari juramento. Prior pars probatur ratione proxime facta, et omnibus fundamentis secundæ sententiæ, et explicabitur amplius in sequentibus. Posterior, ergo pars declaratur, quia per illud juramentum ita firmatur dicta

promissio, ut non liceat contravenire contractui extra nec intra judicium; ergo ratione illius manet firmus ac perpetuus effectus illius contractus, ita ut in conscientia dissolvi non possit; ergo manet confirmatus quoad effectum per illum intentum. Confirmatur, nam hoc modo facile invenitur, et exponitur radix talis confirmationis; nam immediatam confirmationem promissionis facit juramentum sua, ut explicatum est. Unde quoad illam gaudet juramentum illud omnibus prærogativis et effectibus juramenti confirmatorii, quos vel natura sua, vel adminiculo juris positivi, sive canonici, sive civilis, habere potest, ut patet ex Decretis allegatis, et ex l. 1 et 2, C. Si advers. vend. Ex his autem effectibus naturali etiam necessitate sequitur, ut prior contractus solidus quoad effectum maneat, quasi introducendo alia via illum effectum, quem contractus propter resistantiam legum efficere non poterat. Patet hoc, quia illa promissio jurata excludit omnia remedia contra illum effectum et ad immutandum illum; ergo juramentum confirmat contractum in effectu, licet non confirmet in vinculo.

10. *Effectus juramenti confirmatorii*. — Præterea potest hoc magis declarari discurrendo per proprios effectus juramenti confirmatorii, per quos illud a per se stante distinximus, et applicando illos huic juramento; nam si in illo inveniuntur directe aut indirecte, confirmatorum judicandum erit. Primo ergo jam declaratum est, quomodo in hoc contractu jurato duplex inveniatur obligatio promissionis et juramenti, quæ erat prima differentia juramenti confirmatorii a per se stante. Et inde facile intelligitur, ex vi relaxationis juramenti non auferri obligationem promissionis, quod pertinebat ad secundam differentiam. Et melius intelligitur addita sexta, quæ erat, quod quando juramentum est confirmatorium, non licet petere relaxationem, sed oportet implere juramentum. Quam conditionem in hoc juramento inveniri concedunt non solum omnes auctores primæ sententiæ, sed etiam multi ex defensoribus secundæ, quia verba Canonum et legum multum hoc suadent. Et ratio redditur optime ex dictis, quia per illud juramentum, propter promissionem validam, cui adjungitur, acquiritur jus alteri parti, et in illa nulla culpa vel turpitudine intercessit, propter quam possit illo jure privari, et ideo in tali juramento ut sic nulla intervenit causa, ob quam relaxari possit, in quo sensu dicitur non posse relaxari, ut supra explicatum est.

11. *Juramentum est transmissibile ad haeredem*. — Verumtamen Bartol. ibi aperte fundatur in hoc quod juramentum illud non est confirmatorium, quod videtur intellige-

Non caret tamen aliqua difficultate hæc conditio, quam paulo inferius proponam.

12. Tertius effectus juramenti confirmatorii erat dare actionem in judicio, et hic etiam in his juramentis invenitur, ut ex dict. Authent. *Sacramentum puberum*, colligunt frequentius juristæ. Et ratione ostendi potest ex dictis, quia ibi intervenit promissio de se valida, et juramento firmata; sed supra ostensum est talem promissionem producere actionem; ergo idem dicendum est de illa promissione, cum nullo jure illa regula restringatur. Et saltem de actione per modum exceptionis est res manifesta, ex c. *Licet mulieres*, de Jurejur., in 6, nam si mulier, quæ vendidit fundum dotale cum juramento non revocandi actionem, intentet item contra emptorem, potest repelliri per exceptionem præstiti juramenti, quæ exceptio necessario admittenda est a judice sæculari, juxta illum textum; habet ergo vim excipiendi contra venditorem, ut servet promissionem non revocandi; ergo quando ad ius proprium tuendum necessarium fuerit directe agere ad observationem talis juramenti, non deest in illo contractu virtus, seu efficacia ad talem actionem.

13. Quartus effectus erat quia, quando juramentum est confirmatorium, jus per illud acquisitum transit ad haeredes, et quoad hunc effectum est nonnulla major difficultas, quia juramentum secundum se non transit ad haeredes, ut c. 31 videbimus. Promissio autem non contraveniendi contractui solum obligavit personam pacientis, quia solum de se promisit non contravenire; ergo illa obligatio non contraveniendi non transit ad successores; ergo illud juramentum non confirmavit pactum simpliciter, sed solum respectu personæ jurantis; haeredes autem poterunt sine violatione juramenti aut fidei contravenire, et rem evincere rescindendo contractum. Atque ita videtur sentire Bart., in leg. *Qui superstitione*, ff. de Acquir. haered.; dicit enim, quod licet mater renunciaverit successioni suæ cum juramento, non potest impedire quominus filius suis succedat loco ipsius, quia hoc jus succendi in locum matris non habet filius ab ipsa, sed a lege. Imo addit, quod licet in pacto expresse dictum sit, ut filii ex tali muliere non succendant, de jure non valebit contra filias, non obstante juramento.

14. *Juramentum est transmissibile ad haeredem*. — Verumtamen Bartol. ibi aperte fundatur in hoc quod juramentum illud non est confirmatorium, quod videtur intellige-

re, etiam respectu promissionis non retractandi. Juxta sententiam autem quam hic defendimus, dicendum est, illam promissiōnēm dedito alteri, cui facta est, jus iustitiae, quod non solum valet contra promittentem, sed etiam contra successores ejus. Quia qui renunciavit juri suo cum promissione jurata non revocandi, abdicavit a se jus illud, et in alium transtulit; ergo non potest postea transferre in hæredem jus revocandi pactum, quia nemo transfert in alium quod non habet. Quin potius transferet ad hæredem obligationem justitiae non revocandi pactum, quam ipse contraxit. Et in hoc sensu aliqui ponunt inter privilegia juramenti, quod est transmissibile ad hæredem, ut videre licet in Anton. Corseto, tract. de Juram., q. 8, n. 45, quibene explicat (et latius infra tractandum est) non ideo id dici, quia propter juramentum defuncti hæres sit perjurus, sed quia, circumscrip̄to perjurio, effectus juramenti transit ad hæredes. Quia licet juramentum quoad vinculum spirituale sit personale, quoad robur contractus seu promissionis habet effectum reale. Et ita intelligit dictam Auth. *Sacramenta puberum*, citans Baldum, in leg. ult., C. de Pact.; et Paul. de Castro, dicentem, quod hæres defuncti satis dicitur venire contra juramentum, cum factum defuncti reputetur factum hæredis, juxta Gloss. in l. *Si servus*, ff. de Condicione furtiva, verb. *Interest*. Et nos possumus hoc confirmare ex juramento Israelitarum Gabaonitis præstito, quod censetur quoad effectum transiisse ad Saul, nam ideo punitus fuit, secundo Reg. vigesimo primo; sic ergo in præsenti obligatio orta ex tali promissione jurata transit ad hæredes, et ita juramentum illud etiam quoad hunc effectum confirmatorium est.

14. Ultimum signum seu effectus juramenti confirmatorii erat, quia ita impletur per rei traditionem, ut non liceat revocare. Hoc autem maxime convenit huic juramento, quia directe fit de non revocando contractum; ergo ad hoc maxime obligat. Sed in hoc est difficultas, an per tale pactum translatum sit dominium rei venditæ, verbi gratia, fundi dotalis in emptorem. Nam si non fuit translatum, etiamsi alter non repeatat, non potest emptor, tuta conscientia, fundum retinere, cum sit alienum, sed tenetur propria sponte offerre, et rescindere contractum; et alter acceptando non violabit juramentum, quia non juravit non acceptare dissolutionem contractus, sed solum non revocare, aut non postulare. Quod si hoc verum

est, hic effectus sufficit ut contractus non confirmetur juramento, etiam quoad effectum, esto confirmetur promissio de non revocando tali contractu.

15. Circa hoc Bart., in d. l. *Qui superstitis*, n. 5, expresse docet, in eo casu non transferri dominium; *quia decretalis*, inquit, *non dicit quod transferatur dominium, sed quod non possit vendicari ab ipsa muliere quæ juravit, quia non potest contra juramentum venire, per quod non tollitur, quin possit vendicare ab alio, qui non juravit*. Et subjungit hunc esse magnum effectum, et valde notandum. Verumtamen aperte loquitur ibi Bart. juxta sententiam, quæ negat hos contractus confirmari juramento; in aliis vero locis, ubi contrariam sententiam defendit, aliter in hoc etiam videtur sentire, sicut et alii auctores, qui eamdem sententiam defendunt; et mihi videtur esse magis consentaneum juribus. Quia quando dicunt jurantem non posse revocare contractum, profecto supponunt eum, qui acceptavit juramento, tuta conscientia posse permanere in illo contractu, et possidere, ac retinere rem per illum acquisitam: ergo et acquirere dominium ejus. Item supponunt emptorem non peccare petendo, et acceptando juramentum illud; ergo signum est illum non petere a venditore juramento de non recuperanda re sua, quæ, scilicet, etiam post contractum permansura est sub proprio dominio, nam saltem ex parte exigentis irrationaliter esset tale juramentum; ergo ideo licite postulat tale juramentum, quia per contractum sic juratum res fit accipientis. Denique ostensum est obligationem illam non revocandi alienationem transire ad hæredes mulieris, seu personæ quæ juravit; ergo etiam illi non possunt rem alienam vendicare. Non est autem credibile, alium possidere rem non suam, et quod nullus possit eam juste vendicare. Dominum ergo talis rei transit in recipientem illam, et acceptantem juramentum, ex quo effectu maxime cognoscitur confirmatio talis contractus quoad effectum.

16. Sed quid ad fundamentum indicatum a Bartolo? qui summatim videtur insinuare discursum a nobis supra factum, scilicet, quia illud dominium non transfertur virtute canonum, quia hoc non dicunt, et consequenter nec virtute legum civilium, neque etiam ex consensu contrahentium, quia per jus civile factus est ad hoc inefficax; ergo nulla ibi apparet causa sufficiens translationis dominii. Respondeo ibi transferri dominium consecu-

tione quadam ex voluntate contrahentium, accedente virtute juramenti, et aliquid fortasse cooperante positivo jure disponente, ut talia juramenta ita inviolabiliter serventur, ut res tradita repeti amplius non possit; nam hic effectus sine translatione dominii consistere non poterat. Quamvis autem jura civilia irritant consensus quoad contractum per se et directe perficiendum, non tamen irritant consensus quoad promissionem non revocandi tale factum, neque etiam voluntatem jurandi illud, vel acceptandi tale juramentum; et ideo talis consensus validus est et efficax, et per illum consequenter fit translatio dominii. Neque est inconveniens ut, quod una via interdictur, alia fieri possit, et maxime quando aliis juribus approbatur.

17. Atque ex his constat primo, quid dicendum sit ad difficultatem supra huc remissam de relaxatione talis juramenti; nam licet verum sit, non posse tale juramentum relaxari per se, et quasi ex intrinseco defectu, vel turpitudine creditoris, nihilominus ex aliqua contingente causa potest interdum relaxari, sicut alia juramenta. Tunc ergo inquire potest an sublato juramento debeat rescindi contractus venditionis vel alienationis. Nam videtur ex dictis sequi, posse rescindi ad petitionem creditoris, quia contractus in se non fuit confirmatus directe ac formaliter, et indirecta confirmatio per relaxationem juramenti sublata est; ergo relinquitur contractus in illo statu, in quo per leges civiles constituitur; ergo est nullus. At si hoc dicatur destruitur vera ratio juramenti confirmatorii, ut ex dictis constat.

18. Respondeo, data illa hypothesi per possibile vel impossibile, priorem contractum non posse jure rescindi quoad effectum, quem semel habuit; quia per illum est acquisitum creditori jus, non tantum ad rem, sed in re, quia dominium fundi venditi translatum est in emptorem, et non potest illo privari, quantumvis juramentum relaxatum sit. Nam relaxatio juramenti ad summum valet, ut sine sacrilegio possit quis agere contra id, quod juraverat; non tamen potest operari, ut licet agere contra jus alterius, nec contra aliquam obligationem justitiae, si fortasse ex promissione relicta fuit. Et ideo addidi, *per possibile, vel impossibile*, quia moraliter loquendo juramentum illud non est capaz relaxationis; tum quia non habuit vitium aliquod ex parte creditoris, nec fuit per injusitiam aut vim extortum, nec alio simili mo-

do (ut supponitur); in solis autem his casibus est licita per se et quasi ex causa intrinseca petitio relaxationis juramenti de non contraveniendo, ut supra dictum est, et notat Nav., in c. *Accepta*, de Restit. spoliat., oppos. 6, n. 8 et 9. Tum etiam, quia illud juramentum statim (ut ita dicam) habuit effectum suum, ita confirmingo promissionem, ut parti acquireretur jus in re ipsa, quo privari non debet propter relaxationem; et ita inutilis eset relaxatio, et consequenter etiam illicita et invalida. Solum in aliquo easu raro et extraordinario posset relaxari juramentum illud per Pontificem, quando ex gravissima causa propter commune bonum expediat privare alterum etiam re sua, juxta infra dicenda de relaxatione juramenti. Sed hoc etiam potest contingere in contractu non irritato per leges, sed per se valido et jurato; et ideo similis relaxatio non obstat quominus juramentum vere confirmatorium fuerit.

19. *Quanti faciendum sit juramentum.* — *In quo fundetur juramentum.* — Dices: licet illud juramentum non habuerit turpitudinem ex parte creditoris, habet justam causam relaxationis ex ipsa materia, et repugnat legis, nam eadem ratio, quæ fecit ut esset justa irritatio pacti facta per legem, sufficit honestare etiam relaxationem juramenti. Item est sufficiens causa, quia videtur inconveniens ut frustretur effectus legis, alia via consequendo, quod ipsa prohibet. Respondeo primo, magis esse attendendam reverentiam juramenti, magisque expedire ut tollantur occasiones pejerandi, et abutendi juramento, quam ut vitentur incommoda temporalia, propter quæ leges talia pacta irritarunt, ut satis indicavit Pontifex, in d. c. *Cum continget*, et ideo sola resistentia legis civilis non dat sufficientem causam relaxationi juramenti. Neque est inconveniens, ut auctoritate juramenti et juris canonici tuentis illud perveniantur ad aliquem effectum, quem nitebatur impedire lex civilis. Adde hujusmodi legem civilem videri fuisse fundatam in præsumptione, quia tales contractus regulariter præsumuntur fieri ex timore aliquo reverentiali, vel cum aliqua deceptione minorum, vel alio simili defectu; juramentum autem et observatione ejus fundatur in veritate; et ideo si vera juramentum factum est sine aliquo simili vitio, non est cur relaxatur et privetur suo effectu. Ideoque merito jus canonicum tuetur illud juramentum, donec constet extortum fuisse cum aliqua turpitudine ex parte credi-